

Історія

УДК 737:930.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17816644>

Нумізматика як спеціальна історична дисципліна (на прикладі грошової реформи в Австро-Угорщині 1892 р.)

Шологон Лілія Іванівна,

доктор історичних наук, професор кафедри історії

Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-5390-7576>

Саганюк Володимир Федорович,

завідувач навчальної лабораторії спеціальних історичних дисциплін,

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника, Україна,

<https://orcid.org/0009-0003-6256-9577>

Прийнято: 17.11.2025 | Опубліковано: 30.11.2025

Анотація. *Метою статті є на основі праць сучасних дослідників та неактуалізованих законодавчих документів проаналізувати причини та наслідки запровадження грошової реформи в Австро-Угорщині наприкінці XIX ст. та її вплив на територію Галичини та Буковини.*

Методологія дослідження базується на принципах історизму та науковості. Використано як загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення однотипних фактичних даних), так і спеціально-історичні (історико-порівняльний, історико-генетичний, типологічний) методи.

У статті акцентовано увагу на становленні нумізматики як спеціальної історичної дисципліни, найпоширеніших монетних номіналах на території України від Середньовіччя до XIX ст. Оскільки у нумізматичній термінології широко розповсюдженими є поняття срібного та золотого монометалізму, то слід зазначити, що впровадження грошової реформи в Австро-Угорщині у 1892 р. стало заміною срібного монометалізму (коли срібло було основним еквівалентом вартості та основою фінансової системи держави) на золотий. Такий перехід був зумовлений надвиробництвом срібла у 70-х рр. XIX ст. (суттєвим збільшенням його видобутку), а звідси і різким падінням ціни на цей важливий для нумізматичної справи метал. Грошова система, що базувалася на золотому монометалізмі давала можливість належним чином забезпечити фінансову стабільність держави аж до початку Першої світової війни.

Автори робить висновок, що впровадження грошової в Австро-Угорщині у 1892 р. стало вагомим подієм соціально-економічного характеру і відповідало тодішнім загальноєвропейським економічним трендам. Унаслідок грошової реформи було не лише запроваджено нову грошову одиницю – золоту та срібну корону, поряд з еквівалентними до них паперовими грошовими знаками, але й розмінний до неї гелер, що мав низку дрібних номіналів. Цей фактор сприяв дрібним торговим операціям. Ще одне підтвердження того, що реформа мала демократичний і не конфіскаційний характер – дозвіл поряд з новими грошовими знаками використовувати впродовж перехідного періоду талери, гульдени та крейцери, впроваджені внаслідок попередніх грошових реформ. Населення Галичини та Буковини мало можливість у повній мірі скористатися всіма перевагами цієї реформи.

Ключові слова: Австро-Угорщина, Галичина, нумізматика, спеціальні історичні дисципліни, корона, гелер, грошова реформа

**Numismatics as a Special Historical Discipline (on the Example of the
Monetary Reform in Austria-Hungary in 1892)**

Liliia Sholohon,

Doctor of Historical Sciences, Professor at the of Department of History of
Central and Eastern Europe and Special Branches of Historical Science
Vasil Stefanyk Carpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-5390-7576>

Volodymyr Sahaniuk,

Head of the Educational Laboratory of Special Historical Disciplines
Vasil Stefanyk Carpathian National University,
Ivano-Frankivsk, Ukraine, <https://orcid.org/0009-0003-6256-9577>

Abstract. *The purpose of the article is to analyze the causes and consequences of the introduction of monetary reform in Austria-Hungary at the end of the 19th century, based on the works of modern researchers and outdated legislative documents and its impact on the territory of Galicia and Bukovina.*

The research methodology is based on the principles of historicism and scientificity. Both general scientific (analysis, synthesis, generalization of similar factual data) and special historical (historical-comparative, historical-genetic, typological) methods were used.

The article focuses on the formation of numismatics as a special historical discipline, the most common coin denominations on the territory of Ukraine from the Middle Ages to the 19th century. Since the concepts of silver and gold monometallism are widespread in numismatic terminology, it should be noted that the introduction of monetary reform in Austria-Hungary in 1892 was the

replacement of silver monometallism (when silver was the main equivalent of value and the basis of the state's financial system) with gold. Such a transition was due to the overproduction of silver in the 70s of the 19th century (a significant increase in its production), and hence a sharp drop in the price of this important metal for numismatics. The monetary system, which was based on gold monometallism, made it possible to properly ensure the financial stability of the state until the beginning of the First World War.

The authors concludes that the introduction of money in Austria-Hungary in 1892 was a significant event of a socio-economic nature and corresponded to the then pan-European economic trends. As a result of the monetary reform, not only a new monetary unit was introduced – the gold and silver crown, along with paper banknotes equivalent to them, but also a convertible heller, which had a number of small denominations. This factor contributed to small trade transactions. This is one confirmation that the reform had a democratic and non-confiscating nature – permission to use, along with the new banknotes, thalers, guilders and kreuzers introduced as a result of previous monetary reforms during the transitional period. The population of Galicia and Bukovina had the opportunity to fully take advantage of all the benefits of this reform.

Keywords: *Austria-Hungary, Galicia, numismatics, special historical disciplines, crown, heller, monetary reform*

Постановка проблеми. Наприкінці XIX – на початку XX ст. у багатьох європейських державах проходили вагомі і загалом успішні реформи соціально-економічного та фінансового характеру. Вони сприяли промисловому виробництву, торгівлі, розвитку банківського сектора. Не минули процеси економічної модернізації й українські землі, зокрема, й у складі Австро-Угорської монархії. Тут українці мали змогу користуватися як паперовими грошовими знаками, так і монетами різних номіналів. Тому, на

нашу думку, важливо на основі наявних джерел та наукової літератури, з'ясувати якою була монетарна політика Австро-Угорщини та про її вплив на життя українців, що мешкали на території багатонаціональної держави. У нашій статті спробуємо висвітлити обрану тему не лише в контексті економічної історії, але й нумізматики як спеціальної історичної дисципліни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зазначена проблематика не залишилася поза увагою сучасних дослідників – О. Огуя [1], С. Піоварова [2], Р. Шуста [3]. У їхньому доробку ґрунтовні наукові дослідження, де порушуються питання обігу австрійський паперових грошей у Галичині та на Буковині 1785–1857 рр., особливості грошового обігу Галичини та Буковини у складі Габсбурзької Австрії та інші. Про монетну реформу 1892 р. та її наслідки також побіжно згадується у низці навчальних посібників та підручників з економічної історії та спеціальних історичних дисциплін [4–6]. Цікаві нумізматичний матеріал знадимо у монетних каталогах [7] та на окремих інтернет-ресурсах [8]. На сьогодні у висвітленні цієї проблеми сформувалися такі тенденції: 1) переважно поверхове її висвітлення в узагальнюючих працях із спеціальних історичних дисциплін та економічної історії; 2) непропорційно мало місця її відводиться у наукових розвідках присвячених грошовому обігу на західноукраїнських землях у так званий «австрійський» період нашої історії; 3) спостерігається недостатнє використання нумізматичного матеріалу. Ми спробуємо заповнити певні прогалини у вивченні цієї теми та висвітлити її в контексті розвитку української нумізматики як спеціальної історичної дисципліни.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Вважаємо, що обрана для дослідження тема є недостатньо інтегрованою в університетський курс із спеціальних історичних дисциплін [5], що не є виправданим з огляду на її значення для історії західноукраїнських земель. На наш погляд, додаткового висвітлення потребують законодавчі акти про

запровадження монетної реформа 1892 р.; кількісний аналіз нумізматичних джерел та бон, їх іконографічні особливості.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є проаналізувати запровадження та результати монетної реформи 1892 р. у Галичині та Буковині наприкінці XIX – початку XX ст. у контексті української нумізматики як спеціальної історичної дисципліни.

Для її реалізації ми виокремили декілька завдань: показати процес впровадження грошової реформи на основі загальнодержавних законодавчих документів; проаналізувати основні етапи проведення реформи та її наслідки; акцентувати увагу на основних термінах та поняттях української нумізматики як спеціальної історичної дисципліни, кількості запроваджених до обігу монет та банкнот, їх якості тощо.

Виклад основного матеріалу дослідження. За визначенням, що подається у навчальному посібнику із спеціальних історичних дисциплін – нумізматики досліджує монети і монетні знахідки як джерело історичних, економічних, політичних і культурних знань, а також історію грошового обігу та монетного виробництва [5, с. 390]. Як і кожна спеціальна історична дисципліна вона спочатку мала період практичного застосування (колекціонування монет, що особливо активізувалося у Західній Європі у період Ренесансу), а згодом на основі систематизації нумізматичних у XVIII ст. сформувалася як наукова дисципліна. Основоположником нумізматики вважається професор класичної археології Віденського університету Йосиф Іларій Еккель. У восьмитомній праці «Учення про древні монети», що побачила світ у 1792–1798 рр. він започаткував систематизацію античних монет на основі історико-географічного принципу, розробив основи монетно-вагових систем, описав найбільш вживані способи карбування монет, опрацював еволюцію монетних номіналів, що сформувалися в античну епоху тощо. І

найважливіше – він уперше застосував нумізматичний матеріал при вивченні питань політичної історії та історії культури [3, с. 10].

Наприкінці XVIII ст. започатковують читання курсів з нумізматики в університетах, у першій половині XIX ст. в Європі з'являється низка нумізматичних товариств та періодичних видань. Становлення та розвиток нумізматики на західноукраїнських землях насамперед пов'язують з Львівським університетом, де у 1784 р. імператором Йосифом II було засновано кафедру дипломатики, геральдики та нумізматики на чолі з учнем та послідовником Еккеля Готфрідом Уліхом та університетську збірку монет – найдавнішу в Україні академічну колекцію [5, с. 390]. У Київському університеті імені св. Володимира вагомий внесок у розвиток української нумізматики (вивчення топографії монетних знахідок на території України) зробив відомий історик – професор Володимир Антонович. Він також завідував нумізматичною колекцією цього навчального закладу та опрацьовував разом з своїми учнями та колегами монетні скарби, які передавалися до її складу [3, с. 11].

Щодо української нумізматики, то ми вкладаємо в це поняття дослідження монет та монетних скарбів, знайдених на території України. Серед середньовічних монет визначне значення в контексті нашого державотворення мали золоті монети Володимира Святославовича та срібляники, що наприкінці X – XI ст. карбувалися київськими та удільними князями (Володимиром Великим, Святополком Окаянним, Ярославом Мудрим, Олегом-Михаїлом Тмуроканським) [9, с. 165–166]. Значного поширення на території України, за даними монетних скарбів, набули такі срібні монети – празькі гроші (перебували в обігу на території Східної Європи з XIV до початку XVI ст.) і талери (найпопулярніша європейська монета упродовж XVI – XIX ст.) [10]. У Литовсько-польській державі вперше срібний талер відкарбували 1564 р. на монетному дворі у Вільнюсі; у XVII ст. набув

значного поширення на території України. У московській державі аналогом талера був срібний рубль, запроваджений Петром I у 1704 р. У Габсбурзькій монархії, до якої входили західноукраїнські землі, вагоме значення також відігравав срібний гульден або флорин (українці в Галичині називали його золотим ринським, золотим або ринський сріблом; на Буковині – левом), що становив $\frac{1}{2}$ талера. Щодо золотої монети, що мала загальноєвропейське значення, то нею був дукат (важив орієнтовно 4, 5 г), що використовувався переважно для заощаджень та міжнародної торгівлі. Його карбували у Польщі з 1528 р.; у московській державі аналогічним до дукату був червонець, введений в обіг у 1700 р. [9, с. 172].

Щодо Австрійської монархії, то у 1858 р. було проведено монетну реформу в основі якої було закладено принцип срібного монометалізму, коли срібло було основним еквівалентом вартості та основою фінансової системи держави (однак це не заважало й використанню золотих монет). Монетну реформу Австрійська монархія запроваджувала за результатами австрійсько-німецького конгресу у Відні (1856 р.) та угоди про спільну монетну конвенцію (1857 р.) [6, с. 183]. Основними грошовими одиницями були срібні талер та гульден; 1 гульден становив 100 крейцерів. Загалом реформа мала прогресивний характер, допомогла здолати негативні наслідки революційних подій 1848–1849 рр., однак її результати насамперед через непросте міжнародне становище держави мали тимчасовий характер [1]. Поряд з непростю економічною ситуацією в державі, у 70-х рр. XIX ст. різко впала ціна на срібло.

Зростання обсягів світового видобутку срібла привело до небаченого падіння вартості цього дорогоцінного металу. 9 травня 1873 р. стався гігантський біржовий крах. Грошова система Австро-Угорщини, в якій головним валютним металом було срібло, відразу ж відчула згубні наслідки цього процесу. Вартість срібних монет почала зменшуватися. Для зупинення

негативних тенденцій уряд ще 1872 р. припинив карбування на Віденському монетному дворі білонних монет номіналом 10 та 20 крейцерів. Після 1875 р. не емітували також чвертьгульдена. Однак, незважаючи на ці заходи уряду, негативні тенденції на монетному ринку імперії продовжували посилюватися. Зважаючи на це, уряд за прикладом інших західноєвропейських країн, розпочав підготовку до грошової реформи – запровадження в Австро-Угорщині золотого монометалізму [3, с. 229].

У серпні 1892 р. було прийнято низку законодавчих актів [11–16], згідно з якими запроваджувалася нова коронна валюта (золоті монети номіналом 20 і 10 корон), повновартісна срібна монета (номіналом у 1 корону) та розмінні до неї (нікелеві 20 і 10 та бронзові 2 і 1 гелери). Австро-Угорський банк та міністерство фінансів мали здійснити низку підготовчих заходів для запровадження нової валюти із 1 січня 1893 р. Останнє, зокрема, взяло під гарантії держави позику, щоб придбати золото належної якості для чеканки нових монет [16]. У результаті добре спланованих підготовчих заходів мешканці Австро-Угорщини 1893 р. отримали монети з позначенням вартості у коронах та нову децимальну систему грошового обігу, де 1 корона дорівнювала 100 гелерам. Золота монета карбувалася із золота 900 проби, де у якості лігатури використовувалася мідь; 20 корон мали 6,09 г чистого золота, 10 корон – 3,04 г цього дорогоцінного металу. Срібна монета номіналом у 1 корону мала 5 г срібла 835 проби. Згідно артикулу 10 закону про запровадження нової коронної валюти срібні монети номіналом 2, 1 і ¼ гульдена (інша назва золотий ринський, золотий або флорин), що карбуються на підставі цісарського патенту від 19 вересня 1857 р. залишаються і надалі в обігу. Подальша їхня чеканка припинялася, але до того часу поки не будуть виведені з обігу їх зобов'язані приймати державні і приватні особи у такому співвідношенні: 2 золотих ринських = 4 крони, 1 золотий = 2 крони, чверть золотого = 50 гелерів [11, с. 642].

Погоджуємося з відомим вченим у галузь нумізматики Р. М. Шустом, що при проведенні обміну монет так званої «австрійської валюти» на монету золотой кронної валюти уряд отримав немалі прибутки, завдяки спеціально встановленому обмінному курсу. Зокрема 1 гульден 1857– 1892 рр. містив 11, 11 г чистого срібла, тоді як відповідні до нього 2 корони – 8, 25 г. Різниця на одному гульдені становила 2, 86 г чистого срібла, що дозволяло уряду отримувати кошти на подальше проведення реформи. Найсерйознішим викликом для урядових структур та монетних дворів (тоді функціонували лише Віденський та Кремніцький) стало забезпечити кожного мешканця держави достатньою кількістю нових грошей. Загалом вони непогано справилися з цим завданням, оскільки упродовж 1892–1914 рр. було виготовлено монет на 2 млрд 60 млн корон, що становило 520 корон на кожного жителя Австро-Угорської монархії [3, с. 232].

У контексті порівняння монетних знахідок із емітованими у результаті грошової реформи 1892 р., то вони зберігаються переважно у фондах Віденського Імператорського Мюнцкабінету (сьогодні – Федеральної збірки монет, медалей та грошових знаків Австрії), окремих університетських та приватних нумізматичних колекціях. Територіальні рамки поширення монетних колекцій австро-угорських крон співпадають із кордонами колишньої монархії, тому встановити кількість належно збережених примірників складно. Однак можемо стверджувати, що завдяки масовій емісії крон та належній якості монет їх сьогодні не мало пропонується на нумізматичному ринку за прийнятними цінами.

Згідно артикулу 23 закону про запровадження нової коронної валюти паперові гроші австрійської валюти (запроваджені 1857 р.) продовжували перебувати в обігу, були обов'язкові до прийому приватними і державними установами без обмежень за таким курсом у співвідношенні 1 до 2 (1 флорин = 2 кронам). Всі виплати можна здійснювати як монетами так і паперовими

грошима у співвідношенні 20 корон = 10 флоринів, 10 корон = 5 флоринів, 1 корона = 50 крейцерів. Щодо останніх, то вони тимчасово приймалися за таким курсом 1 до 2: 20 крейцерів = 40 гелерів, 10 крейцерів = 20 гелерів, 5 крейцерів = 10 гелерів, $5/10 \text{ кр} = 1 \text{ гелер}$ [11, с. 644].

Згідно грошової реформи особливий статус отримали левантійський талер Марії Терезії (вагою 28 г срібла та датою смерті імператриці – 1780 р.) і золота торгова монета (дукат, запроваджений згідно закону від 9 березня 1870 р.), які і надалі продовжували використовуватися переважно у міжнародних торговельних операціях.

З 1900 року почали випускати срібні монети номіналом 5 корон, а у 1912-му – 2 корони; 1907 та 1908 рр. ювілейні золоті монети номіналом 100 корон. 20 вересня 1900 року були введені в обіг перші банкноти у коронах: спочатку номіналом 10 і 20 корон, а з 1902 року – 50, 100 і 1000 корон [17]. Цей номінальний ряд зберігався до початку Першої світової війни.

Щодо зовнішнього оформлення монет, то відповідно до устрою Австро-Угорщини, як дуалістичної монархії, карбувалися монети двох типів – «австрійського» та «угорського», які були в обігу на території всієї держави. Основна відмінність полягала в тому, що на монетах «австрійського» типу було зображення двоголового орла (австрійський державний символ) та легенди латинською мовою, а на монетах угорського типу – герб Угорського королівства або Корону св. Іштвана та легенди угорською мовою. Корона на аверсі мала зображення імператора Франца Йосипа I з круговою легендою «Божою милістю імператор Австрії, Король Богемії, Галичини, Іллірії й інших земель та Апостольський король Угорщини». На реверсі був розміщений герб або імператорська корона, номінал та дата карбування. На гурті монети карбували девіз імператорського двору «*Viribus unitis*» (Спільними зусиллями). Розмінні до корони гелери на аверсі містили гербове зображення двоголового орла, на реверсі – дату випуску та номінал. Гурт був гладким або з насічками.

Головною особливістю паперових банкнот стало зображення жіночих образів. Цікаво зобразили алегорію матері (уособлення молодої монархії) та науки: жінки, що сидять з розкритими книгами та навчають дітей. На банкноті 100 крон 1910 р. (розроблена представником віденського модернізму Коломаном Мозером), жіночий портрет був адаптований до загальноприйнятого міського стилю. У 1912 р. було дещо змінено дизайн банкноти, оскільки її часто фальсифікували; використали штрихування портретних медальйонів (вертикальне на аверсі та похиле на реверсі). Проте цей підхід дещо погіршив загальний вигляд жіночих портретів [8].

Щодо наслідків грошової реформи 1892 р. в контексті життя пересічного жителя Галичини та Буковини то, переважно, дослідники порівнюючи оплату праці людей та ціни на окремі товари, відзначають про загалом непоганий рівень добробуту. Однак такий підхід є надто спрощений, оскільки не враховує низку вагомих соціальних проблем. Наприкінці XIX – початку XX ст. гострою була проблема зарплатні народного вчителя (педагога початкової школи); її вдалося вирішити шляхом низки активних громадських та політичних заходів на Буковині 1909 р., в Галичині – лише 1914 р. Урядові структури довго не погоджувалися на підвищення вчительської платні, мотивуючи це бідністю зазначених коронних країв (адміністративних одиниць) держави. Тут складно не погодитися, оскільки переважно аграрний характер економіки справді робив Галичину та Буковину одними із найбідніших у багатонаціональній державі. Ще більш болючою проблемою було малоземелля, і звідси неабияка бідність серед селянства, що спричинила масову еміграцію до Північної та Південної Америки. Незавидним було становище малокваліфікованих містян, особливо жінок – швачок, покоївок та ін. (поєднувати материнство з важкими умовами праці і відсутністю соціального захисту було складно).

На нашу думку, лише завдяки добре проведеній монетарній реформі не можна вирішити системних економічних проблем. Безперечно в державі потрібна була модернізація виробництва, індустріалізація, проведення податкової реформи (певні кроки у цьому плані були зроблені, але вони мали обмежений характер). Також збільшення Австро-Угорщиною військових видатків напередодні Першої світової війни не могли позитивно вплинути на життя пересічної людини. Зрештою Велика війна повністю зруйнувала економічну стабільність та всі позитивні наслідки грошової реформи 1892 р. (монети населення приховувало, а паперові грошові знаки стрімко знецінювалися). На Буковині у 1918 р. австрійську корону було замінено румунським леєм, у Галичині Західно-Українська Народна Республіка використовувала ці грошові знаки до квітня 1919 р. (поки гривню не було запроваджено як єдину національну валюту). Після розпаду Австро-Угорщини ЗУНР у 1918 р. отримала із загальнодержавної скарбниці немалу суму у коронах, які витратися на армію, платню педагогам та державним службовцям.

Висновки. Підсумовуючи огляд, варто зазначити, що впровадження грошової реформи в Австро-Угорщині у 1892 р. стало вагомою подією соціально-економічного характеру і відповідало тодішнім загальноєвропейський економічним трендам. Унаслідок грошової реформи було не лише запроваджено нову грошову одиницю – золоту та срібну корону, поряд з еквівалентними до них паперовими грошовими знаками, але й розмінний до неї гелер, що мав низку дрібних номіналів. Цей фактор сприяв дрібним торговим операціям. Це одне підтвердження того, що реформа мала демократичний і не конфіскаційний характер – дозвіл поряд з новими грошовими знаками використовувати впродовж перехідного періоду талери, гульдени та крейцери, впроваджені внаслідок попередніх грошових реформ. Населення Галичини та Буковини мало можливість у повній мірі скористатися всіма перевагами цієї реформи.

Вважаємо, що обрана проблематика потребує подальших наукових досліджень, зокрема, щодо особливостей впровадження грошової реформи на території Закарпаття, що входило до складу угорської частини дуалістичної монархії та в контексті боністики як спеціальної історичної дисципліни. Боністична складова грошової реформи, на наш погляд потребує не менше уваги, ніж нумізматична, оскільки в цей час паперові грошові знаки стали фактором економіки та були інтегровані у грошовий обіг тодішніх європейських держав.

Список використаних джерел

1. Огуй О. Обіг австрійський паперових грошей у Галичині та на Буковині (1785–1857 рр.) // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Київ, 2005, вип. 12, ч. 1. С. 172–203.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/sid_2005_12_1
2. Огуй О., Кагляр О., Пивоваров С. Особливості грошового обігу Галичини та Буковини у складі Габсбурзької Австрії // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Київ, 2001, вип. 6–7, ч. 1. С. 170–176.
URL: http://resource.history.org.ua/publ/sid_2001_6_1_170
3. Грошовий обіг на західноукраїнських землях у другій половині XVIII – на початку XX ст. // Шуст Р. Нумізматика: історія грошового обігу та монетної справи в Україні. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2007. С. 211–236.
URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Shust_Roman/Numizmatyka_istoriia_hroshovo_ho_obihu_ta_monetnoi_spravy_v_Ukraini/
4. Краузе С. Монети та грошовий обіг Галичини. Коломия, 2000. С. 58–59.
5. Козубовський Г. Нумізматика // Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.Войцехівська (кер. авт. кол.), В.В.Томазов, М.Ф.Дмитрієнко та інші. Київ:

Либідь, 2008. С. 390–398 . URL: https://drive.google.com/file/d/1AliIfYzctbDx-QOU4jdokn8gK_MOBUP2/view

6. Історія грошей і банківництва: підручник / за загальною редакцією проф. Ревенчука С. Київ: Атіка, 2004. С. 178–189. URL: <http://librarium.freehostia.com/econ/istoriya-ekonomiki/1x0/istoriya-groshey-bankivnictva-skomorovich.html>

7. Cuhaj G., Michael T., Miller H. Standard Catalog of World Coins 1801–1900. 6-e. Iola: Krause Publications, 2009. 1296 с. ISBN 978-0-89689-940-7.

8. Австро-Угорська крона // URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%90%>

9. Нумізматичні джерела // Історичне джерелознавство: підручник для студентів вищих навчальних закладів / Я. С. Калакура, І. Н. Войцехівська, С. Ф. Павленко та ін. Київ: Либідь, 2017. С. 162–174.

10. Бакалець О. Талер в грошовому обігу України кінця XVI – першої чверті XVIII ст. // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Київ, 2005, вип. 12, ч. 1. С. 142–171. URL: http://resource.history.org.ua/publ/sid_2005_12_1_142

11. Закон з дня 2 серпня 1892, котрим установляє ся коронна валюта // Вестникъ законовъ державнихъ для королевствъ и краївъ в державной думі заступленыхъ. Рочникъ 1892. Відень: Тиском цісарсько-королівської і статской печатни. Часть XLIII. С. 641– 645.

12. Закон з дня 2 серпня 1892, котрим министерство королівств і країв в державній думі заступлених уповноважується заключити договір о монетах і валюті з міністерством країв угорської корони // Там само. С.645- 650.

13. Закон з дня 2 серпня 1892, дотично виконання краєво-золотими монетами коронной валюти обовязаностей, которіє гласять золоті гульдени // Там само. С. 650.

14. Закон з дня 2 серпня 1892, дотично додатка въ артикуль 87 статуту австро-угорського банку // Там само. С. 650– 651.

15. Закон з дня 2 серпня 1892, котрим міністерство фінансів уповажняється, на рахунок держави зтягнути позичку для придбання ефективного золота в цілі чекання краю-золотих монет коронної валюти, і котрим видаються установи дотично орудовання и контролевання сих новочеканних краю-золотих монет // Там само. С. 651.

16. Розпоряженє министра фінансов з дня 11 серпня 1892 р. // Там само. С. 652–653.

17. Шуст Р. М. Золота кронова валюта // Енциклопедія історії України: у 10 т. / редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ: Наукова думка, 2005. Т. 3: Е – Й. С. 373. ISBN 966-00-0610-1. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Zolota_kronov_valjuta